

התנועה הציונית בזמן מלחמת העולם הראשונה, כולל הצהרת בלפור:

1

א. ידע:

- עמדת מנהיגי התנועה הציונית כלפי הצדדים הלוחמים בזמן מלחמת העולם ה-1
- מדיניות השלטון העות'מאני כלפי היישוב היהודי בא"י בזמן המלחמה, ודרכי הפעולה
- דרכי ההתמודדות של היישוב היהודי בא"י: ארגון ניל"י
- הצהרת בלפור.

ב. מיומנויות:

- ניתוח והבנה של טקסט היסטורי – מקורות מילוליים וחזותיים.
- יישום
- איתור מקורות מידע ובדיקה ביקורתית שלהם.
- שימוש במקורות מידע קולנועיים
- הבנת הנושא בהיקשרו ההיסטורי הרחב – סיבתיות היסטורית

ג. שיעורים מקוונים: הצהרת בלפור – גלבוע כהן [שיעור](#), [מצגת](#)

ד. שאלות מבחינות בגרות:

לפניכם מקבץ שאלות שהופיעו בבחינות הבגרות בשנים האחרונות. ליד כל שאלה צוין סוג השאלון (רגיל, עולה חדש, סחל"ב), וכמובן – מועד הבחינה. הינכם מוזמנים להשתמש בשאלות אלה ולהתאימן לתלמידים:

1. **שאלה מתוך בחינת בגרות, חורף תש"ף, שאלון 022281:** סעיף א' של השאלה עוסק בלאומיות המודרנית ולכן אינו מופיע כאן. סעיף ב' כולל שני טקסטים: הצהרת בלפור ומקבץ תגובות עליה. התלמידים למדו על התגובות להצהרה. אבל כאן השאלה אינה מסתפקת בתגובות בלבד, אלא מבקשת מהם ליישם את הנלמד (התגובות להצהרת בלפור) ולהסביר מה בהצהרה עורר כל אחת מהתגובות. מדובר בשאלת חשיבה מסדר גבוה המתמקדת בשאלה החשובה ביותר בהוראת היסטוריה? **למה?** מדוע התרחשו הדברים כפי שהתרחשו וכיצד אירוע אחד הוביל למשנהו.

לפניך הנוסח של הצהרת בלפור ושלוש מן התגובות שהיא עוררה.

הצהרת בלפור

ממשלת הוד מלכותו רואה בעין יפה ייסוד בית לאומי לעם היהודי בארץ־ישראל ותעשה את מיטב מאמציה להקל הגשמת מטרה זו, תוך הבנה ברורה שלא ייעשה דבר, העלול לפגוע בזכויות האזרחיות או הדתיות של עדות לא־יהודיות, הקיימות בארץ־ישראל, או בזכויות ובמעמד המדיני, שמהם נהנים יהודים בכל ארץ אחרת.

(ש' קולת [עורכת], הרעיון הציוני והקמת מדינת ישראל, כרך א', תל, תשמ"ה, עמ' 171)

התגובות

דוד בן גוריון (ניו יורק, נובמבר, 1917): "הפלא הגדול קם ויהי".

(ש' קולת [עורכת], הרעיון הציוני והקמת מדינת ישראל, כרך א', תל, תשמ"ה, עמ' 173)

הוועד הפועל הערבי (מברק ללורד בלפור, 1925): "מדיניות הכרזת בלפור היא מוות לאומה הערבית".

(דאר היום, פברואר 27, 1925)

ה' ברקוביץ, מ' סניור, מ' יסטרוב (הצהרה שניתנה לנשיא ארצות הברית וילסון, 1919):* "לדעתנו חשד לנאמנות כפולה משתמע בהכרח [...] מהקמת מדינה ריבונית ליהודים בארץ־ישראל".

(M. Jastrow, *Zionism and the Future of Palestine*, The Macmillan Company, 1919, p. 154)

* מחברי הצהרה הם אישים יהודים אמריקנים אנטי ציונים.

בחר בשתיים מן התגובות, והסבר לאילו מן הדברים הנאמרים בהצהרת בלפור מתייחסת כל אחת מן התגובות שבחרת. (8 נקודות)

2. שאלה 11 מהבחינה עתירת המדיה, חורף תש"ף, שאלון 022287:

שאלה 11 הצהרת בלפור

לכאורה יש כאן עיבוד של השאלה המקבילה בשאלון הנייר (ראו הצעה מספר 1, במסמך זה). בפועל המדיה המקוונת מעשירה את השאלה ומאפשרת לתלמיד לענות באופן מדויק יותר. לכל אחד מהמגיבים על ההצהרה נבנתה כרטיסייה ובה מידע על האיש או הגוף עצמו. ברור שנכון יותר לנתח את התגובה לאירוע על בסיס הקונטקסט ההיסטורי בו התרחשה, והמדיה הדיגיטאלית מאפשרת לנו לעשות זאת. (בבחינת הנייר המלל עלול היה לגרום לעומס רב מדי על הנבחנים).

3. שאלת מבחינת חצב ברק, אוגוסט 2019, שאלון 022281: בשאלות אלה חשוב לשים לב

למהות המטלה – הסבר. כלומר בסעיף א' נדרשים הנבחנים להסביר את ההתלבטות של מנהיגי התנועה הציונית ולא רק לתאר את העמדות השונות. במקרה זה הסבר כולל את

המניעים לכל אחת מהגישות של התנועה הציונית בזמן המלחמה בסעיף ב' מתבקשים הנבחנים להסביר את מדיניות השלטון העות'מאני. כלומר לפרט את המניעים למדיניות זו.

התנועה הציונית והיישוב היהודי במלחמת העולם הראשונה

- א. הסבר את ההתלבטות של מנהיגי התנועה הציונית בעניין התמיכה באחד מן הצדדים הלוחמים במלחמת העולם הראשונה, והצג את העמדה שנקטה התנועה הציונית בעניין זה. (7 נקודות)
- ב. הסבר את המדיניות של השלטון העותמאני כלפי היישוב היהודי בארץ ישראל בזמן המלחמה. הצג שתי דוגמאות ליישום של מדיניות זו. (8 נקודות)

4. **שאלה מתוך בחינת בגרות קיץ תשע"ט, שאלון 022281:** סעיף א' של השאלה עסק במאפיינים המלכדים את בני אותו לאום, ועל כן לא הובא כאן. בסעיף ב' על הנבחנים להסבר את הגורמים לשמחה שהצהרה עוררה ברבים מהיהודים, בעוד אחרים מתנגדים לה. אין כאן דרישה להתייחס לחלק מסוים מתוך הצהרה, ועל כן – גם תשובה כללית המתבססת על כלל הטקסט - תתקבל בברכה. ובכל זאת – תשובה המצביעה מפורשות על ביטויים מתוך הטקסט שעוררו שמחה, לצד כאלה דאגה בקרב יהודים אחרים – תהיה "שלמה" יותר.

ב. **על פי מה שלמדת, הסבר מדוע עוררה הצהרת בלפור שמחה בקרב יהודים רבים, ומדוע היו יהודים שהתנגדו לפרסומה.** בתשובתך התייחס לתוכן הצהרה. (7 נקודות)

5. **שאלה מתוך בגרות עתירת מידיה, קיץ תשע"ט שאלון 22287:** שאלה זו משלבת בין שני נושאים שונים לכן רמת הקושי שלה גבוהה.. בסעיף ב' התלמיד נדרש לרמת חשיבה גבוהה מאחר ועלינו ליישם מידע, לעבד ידע שנלמד, ולקשור בין מטרה לבין אמצעים להשגתה.

<https://storage.cet.ac.il/ExamsViewer/history/022287/2019/bagrut/instructions.htm>

שאלה 13 – התנועות הלאומיות והתנועה הציונית

א. בחר בתנועה לאומית שפעלה באחת מן הארצות האלה: יוון, פולין, איטליה, גרמניה.
הצג קושי אחד במאבק של התנועה שבחרת, והסבר שני גורמים שסייעו לה במאבקה.
(7 נקודות)

ב. הסבר כיצד סייעה הצהרת בלפור לקידום מטרות התנועה הלאומית היהודית, ומדוע היו יהודים שהתנגדו להצהרה זו. בתשובתך התייחס לתוכן ההצהרה.
(8 נקודות)

6. שאלה מתוך בגרות קיץ תשע"ז, שאלון 022281:

הרצל והצהרת בלפור

- א. הצג שתיים מן הפעולות של הרצל להשגת הצ'רטר על ארץ-ישראל, והסבר מדוע נכשל בהשגת הצ'רטר. (8 נקודות)
- ב. הסבר מדוע שמחו הציונים על פרסום הצהרת בלפור, ומדוע התנגדו הערבים להצהרה זו. (7 נקודות)

שאלה זו מופיעה גם בגרות עתירת מדיה, 22287 קיץ תשע"ז

<https://lo.cet.ac.il/player/?document=6377041d-d6d3-4e1c-939f-2df2c80d44eb>

7. שאלה מתוך בגרות חורף, תשע"ז, שאלון 022281: שאלה ברמת חשיבה גבוהה, המשלבת נושאים ועוסקת במשמעות המושגים. חלק א' של סעיף ב' – התלמיד נדרש ליצור חיבור בין פרט להכללה, בין מטרה לבין אמצעים לקידומה. בחלק ב' – התלמיד נדרש לעבד ידע שלמד בשני פרקים שונים בתוכנית הלימודים.

הקונגרס הציוני והצהרת בלפור

- א. הצג אחת מן המסגרות הארגוניות שהקימה התנועה הציונית בעקבות הקונגרס הציוני הראשון, והסבר את תרומתה של מסגרת זו לקידום המטרות של התנועה הציונית. (7 נקודות)
- ב. בתכנית בָּזל ובהצהרת בלפור נעשה שימוש במושג "בית לאומי" במקום המושג "מדינה". הסבר מדוע נמנעו הציונים משימוש במושג "מדינה" בתכנית בזל, ומדוע נמנעו הבריטים משימוש במושג "מדינה" בהצהרת בלפור. (8 נקודות)

5

ה. הצעות למטלות נוספות:

צפו בסרטון חדשות מהעבר – שרה, אהרונסון, השלטון העות'מאני וארגון ניל"י

<https://www.youtube.com/watch?v=qfB4MccFWXQ&t=39s>

- א. על פי קטע 5: 20 – 2: 50 : הציגו את קשיי היישוב היהודי בא"י בתקופת מלחמת העולם ה-1.
- ב. על פי קטע 5: 20 – 13: 25 :
- הציגו את ארגון ניל"י (מבנה הארגון, 2 מפעולותיו, כיצד פורק)
- ג. בסרט מוזכר טבח הארמנים כאחד הגורמים והובילו להקמת ארגון ניל"י. חפשו במרשתת מידע על הטבח. הציגו את הוויכוח הציבורי בישראל לגבי ההכרה בטבח זה. מה עמדתכם בסוגיה? בססו את טיעוניכם על עובדות היסטוריות.

צפו בסרטון חדשות מהעבר, מהדורה עולמית, המלחמה הגדולה, דקות 1: 55 - 4: 05:

https://www.youtube.com/watch?v=M9EDK2X_fFw

- א. בחרו באחת מהמדינות מגוש מדינות ההסכמה, ואחת מהמדינות מגוש מדינות המרכז. הציגו את הקהילה היהודית שחיה בכל אחת מהמדינות שבחרת (גודל הקהילה במלחמת העולם ה-1, התגייסות לצבא המדינה במהלך המלחמה; אירועי רדיפת יהודים בתקופה זו).
- בתשובתיכם הקפידו להשתמש בשפתכם ולא להעתיק ממקור המידע.
- יש לציין את מקור המידע באופן ברור ומדויק: שם הכותב, שם הספר או המאמר, כתובת האתר (אם נמצא במרשתת), או שם ההוצאה ועמוד (אם נמצא בספר).
- ב. בתקופת המלחמה המדיניות הרשמית של התנועה הציונית הייתה ניטרליות. הסבר מדוע החליטה התנועה הציונית לבחור במדיניות זו.
- בתשובתיכם התבססו על המידע שאספתם בסעיף א'.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המוזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

שאלה מתוך מבחן סחלב, בית ספר אסיף משגב, תש"פ

הצהרת בלפור

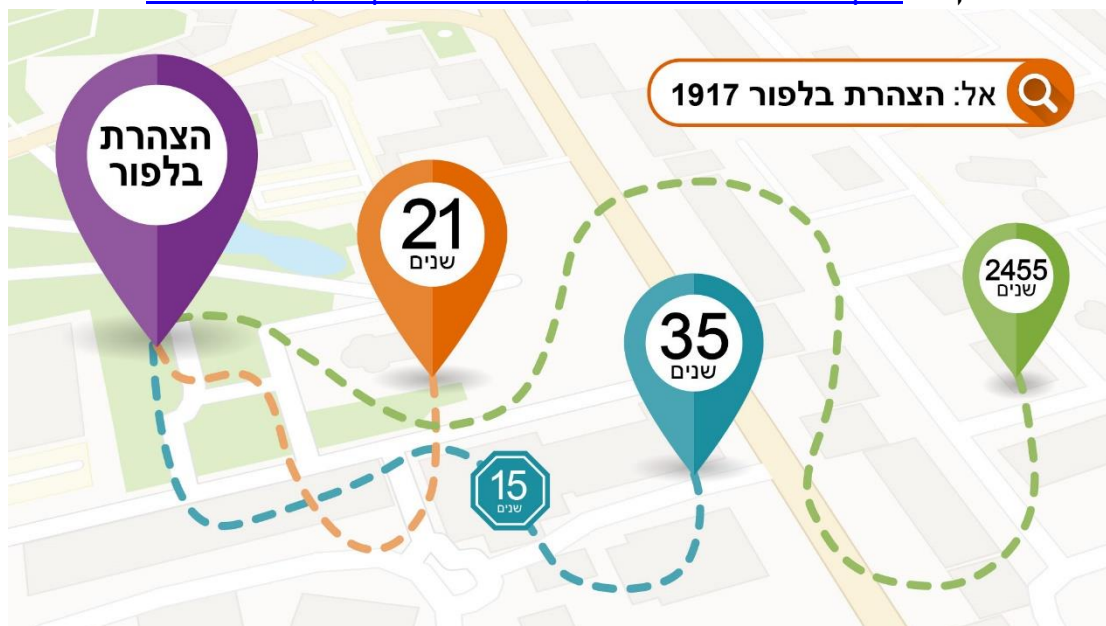
לפניך הכרוז שיצא לאור בחיפה בנובמבר 1918 עיין בו וענה על השאלות.

ב' נובמבר — יום טוב לנו ! ב' נובמבר — הוא היום ההיסטורי, יום מתן ההצהרה מאת מיניסטר החוץ באנגליה מר בלפור אשר בה הובטח לנו עזר לייסוד בית לאומי לעם ישראל בארץ-ישראל היום הזה יוחג ברוב פאר בכל ערי ארצנו ומושבותיה וגם בתפוצות הגולה. בשבת, בעת תפילת הבוקר, יתפללו היהודים בכל בתי הכנסיות לשלום המלך האנגלי ולהצלחת הנשק של ההסכמה ונואמים יישאו דבריהם. ביום המחרת, יום א' בצהריים צריכים כל היהודים לסגור את חנויותיהם ועסקיהם, ללבש בגדי חג ולבוא לפני שעה 3:00 לאספת עם אשר תהיה בדרך הרצליה על המגרש אשר נגד דירת מר פצוטי, בנוכחות מושל העיר הצבאי, המיור גוט. משם ילך הקהל בתהלוכה מסודרת לכבוד היום הזה. ועד העדה העברית (לקוח מתוך אוסף הספרייה הלאומית בירושלים)

- א. הסבר באמצעות הכרוז כיצד התקבלה הצהרת בלפור בקרב היישוב היהודי בארץ.
- ב. הסבר איזה מהמניעים של הבריטים להצהיר את הצהרת בלפור הושג על פי הכרוז, נמק את תשובתך באמצעות הכרוז.

משימה זו לקוחה מתוך חומרי לימוד ללמידה עצמית והוראה מתקשבת, אתר המפמ"ר

הדרך להצהרת בלפור הייתה ארוכה... עד כמה ארוכה? תלוי את מי שואלים... אלו אירועים היסטוריים התרחשו בשנים המופיעות בתמונה שהביאו לפרסום ההצהרה. מהו האירוע המשמעותי ביותר לדעתך? נמק את תשובתך בעזרת עובדה היסטורית.

צפה בקטע מ"חדשות מהעבר" – הצהרת בלפור (14:48 דקות)

1. ערוך ציר זמן המתאר את הפעילות הציונית של חיים ויצמן עד לפרסום הצהרת בלפור. מהו לדעתך האירוע המשמעותי ביותר בפעילותו הציונית עד לפרסום ההצהרה. בסס את תשובתך על עובדה היסטורית.

2. הסבר על פי הסרטון ועל פי מה שלמדת מהי חשיבותה של הצהרת בלפור לתנועה הציונית.

3. התגובות להצהרת בלפור היו מגוונות. תגובתו של חיים ויצמן הייתה: "פרק חדש נפתח לפנינו. מעכשיו היהודים עצמם יקבעו כיצד תתורגם ההצהרה לשפת המעשה".

א. הסבר את התגובות השונות של יהודים ולא יהודים לפרסום ההצהרה.

ב. הסבר את תגובתו של חיים ויצמן וחווה דעתך על תגובה זו תוך התבססות על עובדה היסטורית אחת.

הטיוטות של הצהרת בלפור: <https://www.youtube.com/watch?v=v5GNe29V5oQ> (13:3 דקות)

1. הצג מי הם האנשים המרכזיים בנושא 'הצהרת בלפור' (תפקיד, השקפת עולם בנושא הציוני, תרומה)

2. ערוך השוואה בין הנוסח של חיים ויצמן לבין הנוסח של הלורד רוטשילד לגבי התחייבותה של בריטניה כלפי העם היהודי. מה אתה מסיק מהשוואה זו.

3. כמה שינויים עברה הצהרת בלפור והסבר מה ניתן ללמוד מכך?

3. הצג מהו הנוסח שהתקבל בסופו של דבר ובמה הוא שונה מהנוסח שהציע חיים ויצמן.

האיש המוזר שקיבל את [הצהרת בלפור](#) בתוך חדשות מהעבר 2.11.17 (42:4 דקות)

1. שלושה אנשים קשורים לפרסום הצהרת בלפור: הלורד בלפור, חיים ויצמן ורוטשילד? מי היה כל אחד מאישים אלו ומה הייתה תרומתו של כל אחד מהם לפרסום הצהרת בלפור.
2. מה היו האינטרסים של בריטניה ומה היו האינטרסים של חיים ויצמן לפרסום ההצהרה.
3. מה הייתה ההשפעה של פרסום ההצהרה בטווח הקצר ובטווח הארוך על פי הסרטון.

8

[מבלפור ועד היום](#), מתוך רואים עולם 16.09.17 (08:8 דקות)

1. מה הייתה המציאות ההיסטורית ערב פרסום הצהרת בלפור.
2. מה היו האינטרסים של בריטניה לפרסום ההצהרה ומה היה האינטרס האישי של שר החוץ הלורד בלפור.
3. השפעת פרסום הצהרת בלפור היא ארוכת טווח. הצג את מגוון ההשפעות של ההצהרה על היהודים, הבריטים והפלסטינאים עד היום.
4. כיצד באה לידי ביטוי הצהרת בלפור בחייו של הלורד בלפור החמישי וכיצד הוא רואה את השפעות ההצהרה?